za samoobrazovanje
Bilten
uciteljneznalica.org
društvena pitanja

Imenovati TO ratom – Centar za kulturnu dekontaminaciju

Nadnica za strah

NASLOV ovog uvodnika pozajmljen je iz filma Žorž Anri Kluzoa o vozačima kamiona sa nitroglicerinom. U ovom broju, međutim, zastajemo sa serijom tekstova na temu „Radnici i politička proizvodnja ratova“, da bi smo se posvetili pitanju koje ovih dana najviše okupira veteransku populaciju. Veliko veće Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu će 15. maja doneti konačnu odluku o tome da li Srbija treba da isplati ratne dnevnice rezervistima koji su se borili za vreme NATO agresije. O borbi za dnevnice i pitanjima koja je ona otvorila, u okviru projekta Imenovati TO ratom će se u subotu 13. aprila u 16 časova održati diskusija u Centru za kulturnu dekontaminaciju. Prenosimo najavu za ovu diskusiju, deo intervjua koji smo uradili sa jednim od učesnika diskusije, predsednikom Saveza ratnih veterana Srbije Miletom Miloševićem, kao i tekst koji je decembra prošle godine za naš bilten napisao Milorad Mitić, predsednik Štrajkačkog odbora veterana rata iz Leskovca, jedne od najupornijih grupa u borbi za dnevnice. Tragamo za odgovorom na pitanje imaju li, ili ne, veterani kosovskog rata pravo na društveno priznanje. O nadnicama za strah već će odlučiti Strazbur.

Ivan Zlatić

Imenovati TO Ratom

Veteranska udruženja i borba za ratne dnevnice

CZKD – Paviljon Veljković, Birčaninova 21, Beograd
13. april 2012. u 16h

TOKOM prošle godine veterani su se organizovali da se bore za svoja prava – za novi zakon o boračko-invalidskoj zaštiti i za isplatu dnevnica koje im država još uvek duguje za učešće u ratu na Kosovu 1999. godine. Ova borba je otvorila rascep koji godinama tinja unutar veteranske populacije.

Početkom 2008. godine grupa veterana rata na Kosovu iz sedam opština sa juga Srbije je danima i noćima protestovala i spavala ispsred zgrade Vlade Srbije u Nemanjinoj 11, u izlizanim i izbušenim uniformama koje su po svoj prilici godinama koristili kao radno odelu u raznim pokušajima da nađu sebi mesto u „tranziciji“. Ministrii-pregovarači Mirko Cvetković i Dušan Petrović, odobrili su izgladnelim veteranima isplatu dnevnica za rat na Kosovu, da ne bi kvarili nastupajući predizborni glamur. Uspostavljen je presedan na osnovu kog je više od osam hiljada rezervista iz Treće armijske oblasti tužilo državu pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu. Sud im je 2012. godine dosudio isplatu dnevnica, nakon čega je uslediło nekoliko desetina hiljada zahteva za isplate po istom osnovu. Radi se o sumi ne većoj od dve hiljade evra za one koji su u rezervnom sastavu vojske bili sve vreme NATO agresije.

U prikupljanje zahteva veterana za isplatu dnevica uključila su se samoorganizovana veternska udruženja iz Rakovice, Bačke Palanke, Novog Sada i drugih mesta širom Srbije, nastala prethodnih godina iz ogorčenja zbog rada boračkih i invalidskih struktura koje se finansiraju iz budžeta. Lideri državnih veteranskih udruženja usprotivili su se borbi za isplatu dnevnica. „Ratni veterani Srbije nikada nisu ratovali za novac, već za čast i obraz države Srbije“, izjavio je Saša Dujović, narodni poslanik izabran na listi SPS ispred Pokreta veterana. Udruženja koja organizuju veterane u borbi za dnevnice, okupila su se prošle godine u Savez ratnih veterana Srbije. Ova su udruženja nedavno skupštini podnela narodnu inicijativu za donošenje zakona o boračko-invalidskoj zaštiti, koji donosi ključnu novinu u odnosu na postojeći zakon i sve druge predloge, uključujući i predlog partije Pokret veterana – predviđa da se status borca dodeli svim učesnicima svih ratova, dakle i onima koji su ratovali u Bosni i Hrvatskoj i nakon proglašenja SRJ aprila 1992. godine, i onima koji su ratovali na Kosovu pre početka NATO agresije marta 1999. godine. Savez ratnih veterana Srbije, inače jedna od retkih organizacija civilnog društva u Srbiji koja se finansira isključivo od članarine, od nedavno posebno insistira da se uspostavi kontrola državnog finansiranja veteranskih udruženja, odnosno da se uvede reprezentativnost na osnovu broja članova kakva postoji kod sindikalnih organizacija i da se sredstva za rad udruženja dele na osnovu konkursa u transparentnoj proceduri kakva postoji i u drugim oblastima državnog finansiranja organizacija civilnog društva. Da li je udruženja veterana država napravila i plaćala ih sve ove godine da bi održavala socijalni mir? Pritom, ako je definicija udruženja slobodno okupljanje građana, šta znači da udruženja formira država i da se ona organizuju tako da u njima postoji delovanje isključivo odozgo?

Ono što na početku možda jeste imalo elemente „tranzicionog“ protesta za isplate zaostalih zarada, postalo je šifra veteranskog zahteva za društveno i državno priznanje. „Bombardovanje“ je jedan od dva kratka perioda za koje država priznaje da je bila u ratu, ali, po svedočanstvu mnogih veterana, i pre toga su dnevnice i plate za različite vojske i druge ratne formacije bile plaćene je Beograda, čime se ponovo otvara pitanje odgovornosti Srbije za rat tokom celih devedesetih. Na drugoj strani, u ime nacionalnih ciljeva je opljačkana većina društvenih fondova i sistem društvene svojine. Taj se novac do današnjeg dana vraća u Srbiju preko off shore računa, da bi isti ljudi po treći put izvršili pljačku. Jedna od najčešćih optužbi protiv veterana je da su išli u rat da pljačkaju i ubijaju, ali u vreme dok su oni bili na ratištu na Dedinju su rasle vile. Da li je borba za dnevnice borba protiv te pljačke društva, ili traženje svog sitnog dela u toj pljački, čime joj se daje legitimitet?

Da li je borba za dnevnice i status u društvu početak subjektivacije ratnih veterana?

intervju: Mile Milošević

Kad otadžbina pusti pse

ZA ratne veterane se u javnosti u Srbiji uglavnom kaže da su krivi ili za rat i ubijanje, ili za to što su rat izgubili. U oba slučaja, sumnjiče se da su na ratu dobro zaradili. Međutim, predsednik udruženja Srpski ratni veterani iz Rakovice i Saveza ratnih veterana Srbije Mile Milošević, daje nešto drugačiju o veteranskoj populaciji od one na koju smo navikli. Prema njegovim rečima, ogromna većina ratnih veterana, ratnih vojnih invalida i porodica palih boraca živi veoma teško, potpuno zanemarena od države i društva, a jedina privilegija koju veterani u Srbiji imaju jeste pravo na dupli radni staž za vreme provedeno na ratištu. „Pravo na dupli radni staž se lako ostvaruje“, objašnjava naš sagovornik. „Svaki učesnik rata ode u vojni odsek po uverenje o učešću u ratu i sa tim uverenjam ode u socijalno. Posle petnaest dana dobija uverenje o duplom radnom stažu, koji treba da mu se prizna kad bude otišao u penziju. Međutim, kada čovek ode stvarno u penziju to mu se ne priznaje, jer ministarstvo odbrane nije uplatilo novac za socijalno. Tako da, recimo, na šalteru 5 dobijete rešenje, koja vam na šalteru 6 ne priznaju. Ali, to je Srbija, u ovoj zemlji je sve moguće.“

Šta vase udruženje radi kako bi promenilo položaj veteranske populacije?

—Formirali smo Savez ratnih veterana Srbije, koji broji oko sedamdeset hiljada članova iz nekoliko velikih udruženja iz Srbije. Formirali smo Savez sa ciljem da napravimo predlog zakona o veteranima i članovima njihovih porodica. Mi smo to uradili jako uspešno, skupili smo oko četrdeset hiljada potpisa, dali smo to Skupštini u proceduru, očekujemo da Skupština makar odgovori šta je sa tim. Ni dan danas, nakon pet meseci, nisu nam dali nikakav odgovor; ali, onda se nakon dvanaest godina država setila zakona. Sad i ona pravi zakon, sad svi prave zakon odjedanput, posle dvanaest godina! Pa, šta ste radili dvanaest godina, drugovi iz Ministarstva?! Ništa! Imali ste plate po sto-dvesta hiljada, pa ne može više. Ja pozivam sve koji rade u Ministarstvu za rad i socijalna pitanja, neka napišu na papiru šta su radili dvanaest godina. Biće papir beo, jer nemaju šta da napišu. Nula!

Zašto su veterani u lošem položaju u Srbiji? Imali smo jako loše predstavnike koji su se za nas borili. Ta borba njih nije zanimala, njih je zanimao samo novac. Mi smo to shvatili, najzad, i mi smo se samoorganizovali i borimo se za svoja prava. To smo pokazali da možemo. Mi smo čekali dvadeset godina da nam država napravi zakon. Čekali, čekali, a od tog zakona nema ništa, pa hajde da ga mi sami predložimo, da im pomognemo. Pa, ja ne mogu da shvatim, tamo u tom Ministrastvu sedi trust mozgova, najbolji pravnici koji imaju sve mogućnosti, imaju sredstva, imaju sve da ga naprave i nisu ga uradili dvadeset godina. Eto, mi smo im pomogli. Eto vam zakon gospodo draga, usvojite ga u Skupštini Srbije i rešimo problem veterana. Prema tome, mi smo preuzeli stvar u svoje ruke definitivno i idemo velikim koracima unapred i nećemo stati, budite uvereni, dok se zakon u Skupštini Srbije ne usvoji, tu nema dileme.

Nacrt zakona koji predlaže Savez ratnih veterana Srbije donosi neke bitne novine u odnosu na sve dosadašnje zakone i predloge zakona o boračko-invalidskoj zaštitu u Srbiji.

—Zakon je napisan, ja nemam šta da krijem, mi smo koristili iskusvta mnogih zemalja u svetu, pogotovo zemalja iz okruženja, znači njihve zakonske predolge koje su rešili. Napravili smo jedan zakon, po meni, koji je jako dobar i kvalitetan. Šta je u njemu ključ? Meni je ključ zakona član 2. gde mi tražimo: „Ratni veteran, državljanin Republike Srbije ili strani državljanin, koji je kao dobrovoljac, ili pripadnik oružanih snaga SFR, SRJ, SCG, Republike Srbije, vojno-policijske i policijsko-bezbednosne snage jedinice teritorijalne odbrane, organizovano učestvovao u oružanim sukobima u odbrani nezavisnosti, teritorijalne celovitosti, odnosno suvereniteta navedenih država u skladu sa važećim Ustavom u periodu od 17. avgusta 1990. do 26. juna 1999. godine“. Znači, za mene je to ključ. Znači, ljudima se mora priznati učešće u ratu svo vreme. Na žalost, to do dana današnjeg nije tako.

Po našem važećem zakonu priznaje se samo učešće od 17. avgusta 1990. do 27. aprila 1992. godine. Šta je sa ljudima od 1992. do 1995. godine? Pazite, mi u tom periodu imamo ratne vojne invalide, imamo poginule borce, imamo nestale borce, imamo čak i dezertere, a nemamo učesnike rata. To je van pameti. Šta je sa '98. godinom? Pre NATO agresije dobro znamo da je dole buktio rat na Kosovu. Mi smatramo da to sve treba da se prizna kao učešće u ratu, svim tim ljudima. Pogotovo ovaj period od '92. do '95. godine, jer tu su mnogi ljudi došli u Srbiju, oko dvesta hiljada izbeglica je došlo u Srbiju, sada su oni ničiji, njih nema nigde, njih država ne priznaje kao učesnike rata, a oni su svi bili u ratu. Po meni je to ključ našeg zakona, pored nekih ostalih prava.

Pored predloga zakona, vaše udruženje se puno angažovalo i u borbi za isplatu ratnih dnevnica rezervistima koji su se borili na Kosovu 1999. godine. Na osnovu čega smatrate da vam ove dnevnice pripadaju?

—Posle odluke međunarodnog suda za ljudska prava u Strazburu, a na osnovu tužbe niških rezervista, da svi imaju pravo na ratne dnevnice, i mi smo se priključili toj akciji u Srbiji da prikupimo određene dokumente koji su potrebni za ostvarenje tih ratnih dnevnica. Mi smo uzeli advokata Srđana Aleksića iz Niša, da bude zastupnik svih naših članova, jer smo smatrali da je on u toj materiji jako dobar, već je dobio sudski spor u Strazburu. I krenuli smo u akciju. Do sad smo skupili, samo naše udruženja Srpski ratni veterani, oko četrdesrt hiljada tih predmeta, a naš Savez ukupno oko sedamdeset i nešto hiljada predmeta u celoj Srbiji.

To nije prvi put da se prikupljaju dokumenta za isplatu dnevnica?

—Nije. Skupljalo se prvi put 2008. godine, isto se skupljalo masovno po Srbiji, ali tada je ta ideja izigrana od veteranskih udruženja koja su bila bliska vlasti. Isto se skupljala dokumentacija, ali nisu tužbe pokrenute, već su se tražile nekakve deonice, ili akcije, ne sećam se više. Jedini koji su imali sluha šta treba da se uradi bili su niški rezervisti, koji su sada i došli do Strazbura. Niko u Srbiji osim njih to nije uradio. Međutim, nama je ta sudska odluka jako dobro došla, jer po njoj se obavezuje država da prizna isto pravo svim rezervistima.

Država je napravila sama problem 2008. godine, kada je Vlada dala jugu Srbije oko dve milijarde dinara pred one čuvene izbore, da bi rezervisti za njih glasali. Taj problem država mora sama da reši. Kako? Pa mora svima da isplati dnevnice. Tu nema dileme, sudska odluka je bila jasna da nema diskrinminacije. To nam daje nadu. Međutim posle te sudske odluke u Strazburu država se žalila, zahtevala je reviziju celog postupka. Sud nije prihvatio reviziju postupka, samo je zakazao veliko veće za 15. maj ove godine, gde će se o tome izjasniti.

Ko je i na osnovu čega veteranima 2008. godine odobrio isplatu dnevnica?

—Dala je Vlada Srbije. Kad su izbori u Srbiji, onda se sve radi. Onda se prave koridori šest, osam, dvanaest, asvaltira se… Onda je tadašnja vlast procenila da će da izgubi izbore u tom delu Srbije, gde su se već neki protesti događali, i rekli su – super, hajde da damo tim ljudima novac, da naštampamo dva kamiona para i da za nas glasaju. Sporazum su potpisali ministri Mirko Cvetković i Dušan Petrović, sa rezervistima iz Kuršumlije, Blaca, Bojnika, Lebana, Žitorađe, Doljevca i Prokuplja. Ukupna sredstva koja su im data bila su oko dve milijarde dinara. Naravno, to su im dali kao socijalnu pomoć, da bi sve prikrili velom tajne. Međutim, tu se postavljaju dva pitanja. Prvo, Vlada se sama upecala, jer kad su ljudima to uplaćivali na račune tamo je pisalo „ratne dnevnice“. Druga stvar, mi znamo šta je socijalna pomoć. Da bi ste vi dobili socijalnu pomoć treba vam hrpa papira, a tamo su kao socijalnu pomoć dobijali neki direktori, radnici opštine i tako dalje, koji nisu socijalni slučajevi, to je van pameti. Dakle, da skratimo priču – država je napravila problem i ona mora da ga reši. Kako će da ga reši? Mora svima da isplati novac. Ja od toga odustati neću.

Vi ste lično takođe učesnik rata na Kosovu 1999. godine. Da li ste prilikom stupanja u jedinicu zaključili neki ugovor na osnovu kog bi danas mogli da tražite da vam se isplate dnevnice, ili neke druge nadoknade?

—Ja sam učestvovao u ratu 1991. i 1999. godine. Mi koji smo bili na Kosovu, a ja sam bio pripadnik te Treće armije koja je dobila novac. Ja ga dobio nisam. Niko od nas nije tamo išao za dnevnice. Tamo smo mi neke pare primali, neku siću, ma niko nije o tome mislio. Međutim, kad smo se vratili iz rata počele su da se događaju neke čudne stvari po Srbiji. Mongi ljudi koji su malo bili bliži tadašnjoj vlasti, ne primer neki advokati, sudije, službenici, koji su bili mobilisani u svojim opštinama, počeli su da tuže državu i da dobijaju ogromne odštete. Tipa ono za pretrpljen bol, strah itd, dobijali i po sademsto-osamsto hiljada dinara. I to je država ekspresno isplaćivala. Pa su se čak drznuli i dalje, pa su onda tužile i neke njihove žene; jer, bože moj, muž nije bio kući tri meseca, pa je ona plakala, jadna, bila tužna i bolna, dok je on tamo pio i šljokao i jeo pečenje u nekoj opštini džabe, pa je dobila i ona petsto hiljada. Pa je onda počela da tuži i tašta, jer se sikira što joj je ćerka plakala. Pa i ona petsto hiljada. I kad su to čuli ljudi koji su stvarno bili u ratu na Kosovu i koji su patili, da ovi tuže, onda su rekli: „Hajde da i mi tužimo!“ Onda je taj isti sud rekao: „Mi više nismo nadležni“. I onda je to krenulo po Srbiji, pročulo se, desili su se ti protesti 2008. godine i dobili su pare. E, kad su date pare tim ljudima sa juga Srbije, iz tih nekoliko opština, onda su počeli masovni protesti. Najviše su štrajkovali ljudi iz Leskovca, blokirali pruge, bio je štrajk glađu u Beogradu, čuveni; onda je država rekla: „Vi nemate pravo, mi nemamo para!“, i na njih su slali specijalnu policiju sa kerovima. To je jako tužno kad vaša država, otadžbina koja vas je zvala i slala u rat, na vas šalje pse.

Razgovor vodili Noa Treister i Ivan Zlatić

Šator – simbol leskovačkih veterana

VEĆ dugih 460 dana veterani Leskovca i leskovačkog kraja traže pravdu koja ih godinama zaobilazi, od državnih organa koji na žalost nemaju sluha za njihov problem. Naime, država je napravila presedan tako što je velikom broju veterana isplatila ratne dnevnice, a isto pravo je uskratila ljudima koji su bili na prvim borbenim linijama na Kosovu – njih 12.600.

Zbog te podele veterana, mi smo stupili u protest i ispred leskovačke opštine postavili šator, kako bi politički vrh Leskovca imao u vidu naše probleme i kako bi nam pomogao da ostvarimo svoja prava. Na žalost, i posle 460 dana, niko od gradskih čelnika, sem predsednika skupštine, Živojina Stefanovića, nije našao za shodno da podrži borbu za prava onih koji su branili ovu zemlju. Moram da pomenem i sadašnjeg premijera Ivicu Dačića, koji nas je jednom prilikom obišao u šatoru i pružio nam podršku u istrajnosti i ostvarivanju našeg cilja.

Ovo je najveća diskriminacija prema veteranima neke zemlje i smatramo da ovako dug protest i ovako duga borba za ostvarivanje sopstvenih prava nije zabeležena nigde u svetu. Ali mi smo istrajni i nadamo se da ćemo i mi, kao i ostali veterani, u Srbiji ostvariti pravo na dostojanstven i normalan život. U svim zemljama Evrope, pa i sveta, ljudi koji brane svoju zemlju su heroji te zemlje, na žalost u Srbiji su građani drugog reda i ljudi kojih se država stidi. Bez obzira na odnos države prema veteranima, mi nećemo posustati, niti pokleknuti u svojim nastojanjima da svi veterani u Srbiji budu jednaki.

U godini koja je na izmaku, sem lokalnih medija, koji su pratili naše proteste, niko iz javnih servisa nije emitovao i pružio široj javnosti sliku o onome što se dešava leskovačkim veteranima. To govori da je Srbija i dalje nedemokratska zemlja i da su javni mediji pod patronatom i u službi onih koji su na vlasti. Iskreno se nadamo da će ova nova vlast imati više sluha i razumevanja u rešavanju problema i pravednom postupanju prema ratnim veteranima Leskovca i okoline. Sve dok se ne nađe odgovarajuće rešenje mi nećemo odustati od borbe za pravo svih veterana i za donošenje zakonske regulative o našem statusu u našim pravima. Samo zakonom o pravima veterana može se ispraviti nepravda koju oni svih ovih godina trpe.

Više od polovine ratnih veterana u Srbiji su socijalni slučajevi, ili na ivici egzistencije, zato je ovo borba ne samo za pravo veterana, već i svakog građanina, i omasovljenjem ovakvih protesta možemo doprineti borbi društva protiv korupcije i pljačke društvenih dobara. U proteklom periodu, bilo je velikih pljački, što je sigurno jedan od razloga zbog kog obaveze države prema veteranima do sada nisu regulisane. A mogle su biti, jer je iznos tog duga samo neznatan deo sredstava koja je Srbija dobijala od Evropske unije za podršku ugroženim socijalnim kategorijama, a među njima i veteranima.

S obzirom da je još jedna duga zima pred nama, nas dvadesetak, koji se smenjujemo na dežurstvu, u šatoru, koji je postao simbol leskovačkih veterana, i dalje ćemo, bez obzira na sve okolnosti, pomagati našem gradu i sugrađanima. U toku protekle zime, u vreme vanrednih okolnosti, sa velikim padavinama snega, mi smo organizovano pomagali da se naš grad i glavne ustanove očiste od snega. Mi ćemo i ove zime biti tu, i pomagati svima, ako zatreba, ali se nadamo da će i nama neko izaći u susret i pomoći nam u razrešavanju ovog problema i donošenju pravde za sve one koji se bore za nju.

Milorad Mitić, predsednik Štrajkačkog odbora veterana rata iz Leskovca, veteran rata na Kosovu i antiratnih demonstracija u Leskovcu 1999. godine

Kingdom of the Netherlands

Projekat finansiraju Evropska unija kroz Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava i Holandska Ambasada u Beogradu po programu Matra Embassy Programme.
Sadržaj ovog štampanog materijala je isključiva odgovornost CZKDa i ni pod kojim okolnostima se ne može smatrati da odražava stav Evropske unije.

Izdavač:
Učitelj neznalica i njegovi komiteti Imenovati TO ratom CZKD
Urednik:
Ivan Zlatić
Dizajn i prelom:
Matija Medenica